

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; N. Baas, Amsterdam; Prof. Dr. H. Bavinck, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids, Mich., N.-A.; Dr. Joh. C. Breen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Groshede, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Prof. Dr. S. O. Los, Voorburg; Dr. P. C. Megster, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Amsterdam; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schouten, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijs, Meppel; Dr. H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Oostkapelle; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacoba-Polder; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 (voor Amerika 3 Dollar) per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. Reclames: 75 ct. per regel.

INHOUD: De Beweging der Jongeren III. — Uit de Schrift: Verbondsruwaarding (Gen. 6: 14a). — Kerkelijk Leven: Reformatorische schakeeringen: het geval Wisse. — Uit het Pol. en Soc. Leven: De plaats van den middenstand in het maatsch. leven I. — Zending en Evangelisatie: De Predikanten en de Zending. — Literatuur en Kunst: Moderne letterkunde en christelijke opvoeding VIII. — Uit de Buitenlandse Kerk: De aansluiting wordt een feit. — Perschoon. — Vragenbus. — Stemmen uit onze Kerken. — Kerknieuws.

DE BEWEGING DER „JONGEREN“.

III.

Met de schets, die ik in het voorgaande artikel gaf betreffende den cultuurstrijd in de eeuw der reformatie, zijn we niet van onzen betoogweg afgedoofd.

Als eerste doel hebben wij ons voorgesteld een motiverende verklaring van de beweging der „jongeren“ te geven uit de geschiedenis. Wanneer het ons gelukt deze beweging in historisch verband te zien, zo te begrijpen als een verschijnsel des tijds: niet een vluchtige flits van verandering, maar een door de tijdsomstandigheden veroorzaakte beweging, die in haar verschijning tevens bevestigt een behoefte des tijds, dan zijn wij straks in staat daartoe eenvoudig en overtuigend de gevolgtrekkingen te maken, die we noodig hebben voor ons betoog, en te weerleggen de opzichte der jongeren (en het zijn er niet weinigen!), die de actie der jongeren hoofdzakelijk in verband brengen met de leeftijds-kwestie (de z.g. puberteit), of ze aanmerken als een bolsjewistisch stormpje in den kerkelijken vijver.

Daarom is het historisch voorbeeld leerrijk. Het calvinisme in zijn bloeitijd is niet slechts een religieus verschijnsel, maar ook een echte cultuurbeweging geweest.

In de middeleeuwen geboren zou het op krukken hebben gestrompeld.

Calvin gaf het sublieme voorbeeld den herleefden godsdienst in heilig rapport te brengen met de herschapen cultuur, dat is: georganiseerde natuur.

Deze enorme breedte van gezicht is in z'n „Institutie“ niet teruggekeerd voor de pantheïstisch klinkende verklaring (waaraan waarlijk niet alleen de eenvoudigen zich hebben geërgd), dat wij de natuur in vromen zin God mogen noemen. En hij heeft de levensfeer van den christen uitgebreid naar het terrein van de politiek, den arbeid, de kunst, de hygiëne. Hij begreep, en, zoover ze 'n Gods-geschenk was, aanvaardde hij, de cultuur van den tijd. Hoewel in zijn levenspraktijk een streng puritein, was hij in zijn wereldbeschouwing het tegendeel van den middeleeuwschen asceet. Het dualisme tusschen natuur en genade, cultuur en christendom der latere, ook nog in onze eeuw, zich noemende puriteinen, erkende hij niet.

Daarvoor is hij te veel waarachtig reformator geweest.

Hebt ge dit verstaan, met uw ziel, spring dan een paar eeuwen over en zie dan, met hetzelfde oog, onzen tijd.

Onzen wonderbaarlijk, verbazingwekkend veranderden tijd.

Neen, wij willen niet overdrijven, gelijk Trötsch en de cultuurbeweging van de 16e eeuw gering achten in vergelijking met onze nieuwe beschaving, de renaissance inperkend bij de middeleeuwen en den nieuwen tijd aanvangend met de Aufklärung (opheldering) der 18de eeuw. Wij zijn van oordeel, dat de ontdekking van Columbus op aarde en die van Kopernikus in den hemel, als beschavingsfactor niet onderdoen in betekenis voor alle glorieuse wetenschappelijke veroveringen en maatschappelijke veranderingen in onzen tijd, maar althans in dat opzicht is de cultuurbeweging, die in de vorige eeuw haar schitterenden gang begon, van grooter invloed: dat zij het volk tot in zijn diepere lagen en de wereld tot in haar verste cirkels bereikte, en daardoor veel radicaler de gedaante des levens veranderde.

Laat ons zien wat deze nieuwe cultuur beduidt,

wat koninkrijk zij geschapen heeft, welke schatten van weten en hebben zij heeft tevoorschijn gedoovert.

Daar zijn allereerst de natuurkundige ontdekkingen, waardoor (in voortbouw op het werk van Kopernikus en Galilei), ik zeg niet de geheimen, maar de wonderen van het heelal zijn ontsluit. Het wonder van het onmetelijk groote. Met behulp van den teleskoop in Californië heeft men het aantal sterren op vijf honderd miljoen geraamd. De dichtst bijzinde ster Centauri bevindt zich op een zoodanigen afstand van de aarde, dat haar licht vier en een half jaar noodig heeft ons te bereiken. Wij weten ook, dat er sterren zijn wier door God in den beginne geschapen glans eerst thans, dus na eeuwen, straalt in ons oog. Wanneer men nu rekent, dat de lichtstraal door het heelal vliegt met een snelheid van drie honderd duizend kilometer in de seconde, dan duizelt onze geest bij het sidderend gevoel van een hem omringende on-eindigheid.

Daar is ook het wonder van het onmetelijk kleine.

Dacht men vroeger het minste stofje, waarin de materie kon worden verdeeld, als een onweegbaar atoom, thans wordt de ziel ontroerd bij de ontdekking van de waarschijnlijkheid, dat dit kleinste stofje een afzonderlijke wereld is van elektrische krachten, grenzeloos klein, maar zoo hevig in hun beweging, dat zij, in lichtstralen omgezet, ons in staat stellen, met het Röntgen-toestel de dichtste lichamen te doorschouwen. Reeds vond de theorie verdediging, ook in onzen kring, o.a. bij den genialen Woltjer, dat de stof in het heelal niets is als kracht, welke theorie een nieuw licht werpt op de oude profetische taal van den Catechismus, waar de voorzienigheid Gods als een alomtegenwoordige kracht wordt beschreven.

Voeg hierbij de gedachte, dat door de grootsche ontdekking van prof. Einstein (de relativiteitstheorie) de oude opvatting aangaande de wetten der beweging en zwaartekracht fundamenteel is geschokt, dan wordt duidelijk, dat wij op weg zijn naar een andere wereldbeschouwing.

Maar ook de bestudeering van den aardkorst (geologie) heeft ons den toegang tot verborgene werelden geopend. Uit de diepere aardlagen heeft de onderzoeker geheime dingen (afdrucken, fossielen) aan het licht gebracht, waarmee de wetenschap ons wil dwingen tot de opvatting, dat de aarde veel ouder is dan wij in onzen eenvoud geloofden. En werkelijk zijn er geleerden onder ons (b.v. Dr. Bavinck in zijn Dogmatiek), die de onderstelling, dat de in Gen. 1 genoemde dagen tijdperken van eeuwen waren, niet geheel verwerpt als onzin.

Door het geschiedkundig onderzoek zijn uit denzelfden aardse shoot de half vergane schatten van de oude Babylonische en Ninivietische beschaving bloot gelegd, waardoor wij de wetenschap erlangden, dat lang vóór Mozes en Abraham een grootsche cultuur in de oude wereld schitterde. De wereld van het Oude Testament begint in de lichtstralen der gemeene gratie helderder voor ons te lichten. Het wordt hoog tijd, dat wij (ik zeg niet onzen bijbel), want deze trotseert in heilige onveranderlijkheid alle veranderingen in de wetenschap der menschen), maar onze bijbelvertaling op verschillende punten herzien.

Wend ge nu uwe oogen om u heen in uw eigen wereld, dan ziet ge wat deze scheppingskrachtige eeuw daarin heeft tot stand gebracht dan ziet ge een wereld vol van mirakelen, „wonderen der techniek“, niet slechts dienende tot speelgoed voor de naar vreugde hunkerende menschenziel, maar als instrumenten, waardoor de gedaante der maatschappij zelf is vernieuwd. De wonderen der techniek openen niet slechts den wolkenhemel voor den vliegener, maar wisschen ook voor hem de grenzen van landen en zeeën uit. Het verkeer snoert de volken, ondanks oorlog en haat, tot een Volkerbond saam. Wat heeft een simpele uitvinding als het rijwiel tot zelfs in onze ommuurde kerkelijke

wereld een invloed uitgeoefend! En, wat alle andere uitvindingen in betekenis zeer verre overtreft, de machine heeft, door de schepping der industrie, den toestand in de arbeiderswereld zoodanig gewijzigd, dat de geweldige democratische actie ontsprong, met haar sociale kwestie, die heel ons maatschappelijk, en ook politiek, leven beheerscht. De achturige arbeidsdag, het algemeen kiesrecht, het stemrecht der vrouw, dat beteekent reeds: een andere wereld.

Toen Dr. Bavinck in 1911 zijn klassieke rede hield, „Modernisme en Orthodoxie“, lagen deze maatschappelijke hervormingen nog in den dop, en toch sprak hij naar aanleiding van de opkomst der nieuwe cultuur, en daarmee gepaard gaande revolutionaire woelingen van het proletariaat: „Al deze bewegingen zijn het bewijs, dat wij in eene gansch andere wereld, dan onze voorouders, leven. Wij staan blijkbaar niet aan het einde, maar aan het begin van eene ontwikkeling; welke veroveringen er nog in wetenschap en techniek gemaakt zullen worden, en welke nieuwe toestanden tengevolge daarvan in maatschappij en staat zullen intreden, wij kunnen het niet zeggen, maar voor grootsche verwachtingen bestaat er alleszins grond. God is bezig, groote dingen in deze tijden te doen.“

En nu roerde ik nog niet aan het feit, dat in de hogere wereld van het afgetrokken denken, door de nieuwe wijsbegeerte een ommekeer heeft plaats gehad, die in betekenis iedere maatschappelijke revolutie overtreft.

Kant vergeleek zijn „ontdekking“, dat het menschelijk verstand zelf schept de begrippen ruimte en tijd, met de door ons reeds vermelde ontdekking van Kopernikus, waardoor het beeld van ons zonnestelsel in den grond werd veranderd.

Verschillende wijsgeeren na Kant hebben tot beginsel van al het leven den wil geproklameerd en daardoor het fundament gelegd voor een nieuwe wetenschap der zielkunde. Door de allerjongste denkers wordt weer plaats ingernemd aan toeval en wonder. De sterk oplevende magie, met hare voedsters theosophie en magnetisme, kregen wetenschappelijke steun.

Bedenk men voort, dat de kunst, vooral sinds de letterkundige omwenteling van '80, als een afzonderlijke cultuurbeweging haar invloed doet gelden, en zelfs, onder leiding van Dirk Coster, een soort nieuwe wereldcultuur wil scheppen, let men daarbij ook op den verbijsterenden opbloei van de sport, die over duizenden zielen heerschappij voert en, in den trant der oude Grieksche beschaving (maar minder edel), in het leven roept een eeredienst van het lichaam, dan krijgt de reeds aangehaalde uitspraak van Dr. Bavinck, „dat wij leven in eene gansch andere wereld, dan onze voorouders“, al langs zoo meer relief.

Merkwaardig is nu het verschijnsel, dat gelijk-tijdig met deze in troische schoonheid opgroeiende beschaving, zich in de geschiedenis van den dag al scherper afteekent een nieuwe religieuze verheffing.

Precies als in de eeuw van renaissance en reformatie.

Zeker, men kan met hetzelfde recht getuigen van godsdienstige ontaarding en kerkelijke malaise, en het zou ons niet moeilijk vallen daarvan een droeve schets te ontwerpen, maar ons oog richt zich thans eerst naar de onmiskenbaar duidelijke godsdienstige strooming, die onder den bouwval van het oude Europeesche Christendom uit hare wateren voortstuwt.

Wij leven in den tijd der nieuwe religie.

Een deel van de door het materialisme en naturalisme vermoede menschheid vond zijn ziel terug.

Dr. Bavinck wijdde aan deze op zichzelf heugelijke gebeurtenis zijn brochure „De overwinning der ziel.“

De algemeene pantheïstische geestesstrooming in onze eeuw, zich manifesterend (openbarend) in Theosophie, Christian Science, Tagore-aanbidding,

die zich ook aan breekt in de kringen der jong-letterkundigen en nieuw-socialisten, kan in zeker opzicht als een religieuze beweging, wijl geboren uit een religieuze behoefte, worden gekarakteriseerd.

Op het meer kerkelijk getypeerd terrein rijzen de, vooral uit de Angel-Saksische wereld ingevoerde, sekten als paddestoelen uit den zwaren Nederlandschen grond.

De Roomsche-Katholieke Kerk ontwaakte tot een nieuwe propagandistische actie, en slaat hare breedte vlerken koesterend uit over de teruggekeerde „dolende” zielen.

En sinds het midden der vorige eeuw is het ingedommeld Holland opgeschrikt door een onder de geniale leiding van Dr. Kuyper als uit de dooden verreezen, verjongd Calvinisme, waarvoor ons blad een bescheiden, maar beslist, banierdrager wil zijn.

B. W.

UIT DE SCHRIFT.

Verbondsaanvaarding.

Maak u een ark van goferhout.
Genesis 6:14a.

Alle verlossing is Gods werk.

De behoudenis ten leven gaat van Hem uit, en het Verbond, dat tusschen Hem en den zondaar bestaan mag, is niet door deze twee partijen tegelijk gesloten, maar door den Heere, en door Hem alleen met ons opgericht. Hij is tot ons neergedaald. Hij moet ons eerst grijpen, en pas wanneer Zijn hand ons getrokken heeft, kunnen wij Hem in den geloove omklemmen.

Denkt slechts aan de historie van de ark des behouds.

Hier heeft alle redding haar oorsprong in den Heere, want, en hier gaat de lijn der verlossing tot in Gods verkiezende liefde terug. Noach vindt eerst genade in Zijn oogen. Dan daalt die lijn in den tijd en de werkelijkheid, want de Heere richt met Noach Zijn Verbond op, en in dat Verbond gaat alle heil van Hem uit. In Hem is de gedachte van de ark. Hij maakt het middel der ontkoming bekend. Hij openbaart in klaar licht den weg des levens, en

alle roem is uitgesloten,
onverdiende zaligheid
heb ik van mijn God genoten.
Ik Roem in vrije gunst alleen.

Maar daarmee is de redding niet volbracht.

Het Verbond Gods heeft twee deelen.

Het komt wel van den Heere, maar in Zijn gunst laat Hij het niet alleen van Hem zijn, want de mensch moet het Verbond aanvaarden. Noach moet zijn medearbeider zijn. Hij moet den Verbondseisch volbrengen. Hij heeft het reddingsmiddel aan te grijpen, en daartoe komt Gods roeping tot Lamech's zoon: Maak u een ark van goferhout.

En in de vervulling van die roeping ligt de verbondsaanvaarding.

Ja, de Heere zal redden, indien Noach geloovig, maar ook met inspanning van alle krachten, en ondanks de bespottende der wereld het reddingsmiddel bouwt, en alleen in dien weg der gehoorzaamheid ziet hij de nieuwe wereld.

In dien weg hebben wij ook te wandelen.

God beveelt ook ons: Maak u een ark van goferhout. Hij, Wiens genade en verkiezing er eerst is, en Die in Zijn Verbond deze verkiezing tot werkelijkheid brengt, vraagt ook van ons de Verbondsaanvaarding, en roept ook ons om zijn medearbeiders te zijn.

Maar kunnen wij nu een ark maken?

Kunnen wij eigen verlossing bewerken?

Jezus Christus heeft toch alles, alles volbracht, en wij mogen en kunnen aan Zijn heerlijk Middelaarswerk niets toevoegen? Neen, dat kunnen wij niet, en wij behoeven het ook niet te probeeren, want al ons pogen loopt op finasco en ondergang uit, en toch... maak u een ark van goferhout.

Wij zullen het reddingsmiddel aangrijpen.

Wij moeten het Evangelie der verzoening gelooven.

Wij hebben onze zaligheid te werken met vreeze en beven, en als ge zoo het bouwen van uw levensark verstaat, o dan is u het goferhout gegeven in Christus en in Zijn heil, waaruit gij nemen moogt om uw roeping en verkiezing vast te maken.

Die eisch geldt voor heel het leven.

Voor uzelf, om alle, alle middelen ter redding aan te grijpen.

Voor uw kinderen, om voor hen alles, alles te doen wat hun zaligheid dienstbaar kan zijn.

Voor het menschenleven om u heen, om indien het kon die zuchtende, zinkende wereld redding te brengen.

En ziet dan toe, hoe ge bouwt.

Noach ontving een nauwkeurige beschrijving van God.

Vaagheid van bestek had hem het leven gekost. Zoo staat het nog.

Een vaag, zwevend Christendom, of wilt ge een onbelijnde beschrijving van het reddingsschip, brengt u in velerlei gevaren, en kan u den ondergang tegemoet voeren, en... bouwt daarom zuiver en bevestigd naar het model Gods.

Dat vindt gij in Zijn Woord.

Zijn Evangelie teekent het bestek, en... ja dat bestek is van dien aard, dat de wereld u bespot om uw lompe ark en uw strakke leer, maar laat haar spotten. Zij moge spelevaren in haar geneugten en weelde, het is ons niet om een plezierreis te doen, maar om eeuwig behouden te worden en het leven te zien.

Maak u een ark van goferhout!

Noach heeft die roeping gehoorzaamd, en zijn bouwen was een geloofswerk, want hij had met zooveel moeilijkheden te worstelen. De bouw was op zichzelf reeds zoo'n zware taak. Er was nog niets, dat aan een Zondvloed deed denken. Om hem heen lachte en spotte een wufte, lichtzinnige wereld, maar... Noach heeft geloofd en gehoorzaamd, en in dat rotsvaste geloof gebouwd, en is behouden geworden.

Gehoorzaamt gij ook?

Ook voor u is de verbondsaanvaarding niet gemakkelijk.

Het ark-bouwen is een zware taak.

Ook gij hebt met uw zwakheid en een spottende wereld te doen.

Maar... houdt uw oog op Christus gericht.

Als gij bouwt, zal Hij uw handen sterken.

En in Hem is uw levensark reeds gereed.

K. D.

KERKELIJK LEVEN.

Reformatie en schakeeringen.

Nog nooit werd er een reformatie actie gevoerd, waarbij allen, die er aan deel namen het tot in onderdeelen met elkander eens waren.

Ook van de reformatie, waartoe ons blad wenscht mee te werken, mag dit niet verwacht worden.

Het zou inderdaad een unicum (iets eenigs) in de geschiedenis zijn, indien hier eenstemmigheid tot in alle bijzonderheden bestond.

Steeds vielen er nuances (schakeeringen) waar te nemen.

En wie niet al te bijziend is, kan ze ook in de reformatie actie binnen onze kerken ontdekken. Het is nu eenmaal een feit, dat alle menschen, die zeker doel willen bereiken, niet even hard loopen.

Sommigen komen wat hijgend achteraan.

Er zijn er ook, die zoo snel loopen, dat ze zich niet inder voltooide vergewissen, of ze wel den rechten weg inslaan.

De eenen moeten wat aangemoedigd worden, opdat ze wat vlugger vooruitkomen. De anderen tot bezinning worden geroepen, opdat zij zichzelf niet voorbij streven.

Alleen behoort er tusschen die allen waardeering en sympathie te bestaan.

Deze gedachte moet bij ons voorzitten: wij hebben elkander nodig.

Het gaat immers niet om verwezenlijking van persoonlijke idealen.

Maar om de reformatie der kerk.

Der gehele kerk.

Een reformatie mag geen anderen wensch koesteren, dan dat zij alle leden der kerk met zich voortstuwt.

In de praktijk zal dan wel blijken, dat er eenigen niet meekunnen.

Maar het gedeelte, dat achterblijft, behoort tot zoo klein mogelijke verhoudingen te worden teruggebracht.

En bij het ideaal dient volhard: wij willen allen medenemen.

Dat eischt vanzelf rijp overleg.

Een vast plan behoort te worden ontwikkeld.

In den weg van vurig pleidooi en rustige overtuiging moet men trachten steeds meerderen te winnen.

En vooral zie men toe, dat men niet voor eigen nuance alleen de kwalificatie van reformatie opeischt en anderen kortweg als konservatief in een hoek duwt.

Daardoor zou men onze zaak onberekenbare schade berokkenen.

Men kwekt anderen, die werkelijk reformatie voelen, in hun bedoelingen en beneemt hun den lust tot samenwerken.

Er wordt zoo een sfeer van wantrouwen geschapen.

Verdeeldheid viert hoogtij.

En de reformatie actie loopt ten slotte op niets uit.

Zij ligt in minder dan geen tijd lam geslagen ter neer.

Een eerste vereischte is het daarom, dat men elkander leert verstaan.

Een tweede, dat men hierop elkander de hand geeft: met de verwerkelijking der reformatie denkbelden mag niet gedraald, maar deze behoort in een tempo te geschieden, zoo vlug als met degelijke uitvoering overeen te brengen is.

Als ik niet miszie, dan onderscheid ik in ons kerkelijk leven bij sommigen tekenen van ongeduld.

Zij gunnen zich den tijd niet hun denkbelden te ontwikkelen, maar zien al van te voren op hen, die zich niet zoo dadelijk door hun leuzen laten inpalmen, van uit de hoogte neer. Die menschen staan volgens hen op een overwonnen standpunt. Zij zijn aftandsch. En in dien toonaard gaat het niet zelden voort.

Doch wij meenen ernstig te moeten waarschuwen: dit is de manier niet.

Zulk een methode getuigt niet van kracht.

Veel meer van nervositeit.

Dezer dagen las ik nog eens eenige oude geschriften van Kuyper — toch zeker wel een reformatie in merg en been! — door en het viel mij op, dat hij reeds voor bijna een halve eeuw wenschen uitte, die nog niet zijn vervuld.

Toch verviel hij niet tot bittere verwijten.

Neen, hij bleef rusteloos doorhameren en zijn denkbelden bepleiten.

Hij zorgde er voor alle dingen voor, dat hij het contact met het Gereformeerde volk behield.

Want hij doorzag uitnemend, dat hij zoo alleen vorderen kon.

Met heftig toornen tegen hen, die in een minder snel tempo wenschen voort te gaan, schiet men niet op.

Laat men liever waardeeren, dat er gang in hen zit en hen warm maken en reformatie kracht geven.

Laat men ook hen, die schitterende reformatie invallen hebben, maar die geen plan van reformatie hebben, bij wien het niet aan veelheid, doch wel aan eenheid in hun opvattingen ontbreekt, nopen om zich alles goed door te denken.

Onze kerken hebben uithouw nodig.

Maar nu zal men toch aan een eeuwenoud paleis niet hier een vleugel aanzetten, daar een veranda laten bijtimmeren, ginds een modern bult op den massieven rug geven, al naar het invallt.

Zoo hebben wij er ook acht op te geven, dat men den stijl, waarin onze kerken, onder de leiding des Geestes, onder het toezicht van Christus, zijn opgetrokken, niet bederve.

Wij hebben niet genoeg aan hier en daar een uithoutje.

De uithouw moet doordacht en generaal zijn.

Daarvoor is wrijving van gedachten onmisbaar.

Maar ook verkettering, als zou iemand, die met alle vluchtig opgeworpen ideeën niet kan instemmen, niet reformatie voelen, schadelijk.

In verband daarmee zou ik er een lans voor willen breken, den naam „jongeren” eenvoudig op te ruimen.

Onze mederedacteur, Dr. Wiekens, plaatst dat woord heel verstandig tusschen aanhalingsteekens. Maar ook die aanhalingsteekens verduidelijken nog niet, wie er nu eigenlijk onder te begrijpen zijn.

De leeftijd, zoo wordt herhaaldelijk verzekerd, geeft hier den doorslag niet.

Wat dan?

De een neemt „jongeren” in heel anderen zin dan de ander.

De vrijzinnige pers ziet er stelselmatig de jong-Gereformeerden, de mannen van het Netelenbos type op aan.

Uit dien term is al heel wat verwarring voortgekomen.

Zoo oud is hij nog niet, dat hij zich reeds geheel gezet zou hebben en men er niet meer mee zou kunnen afrekenen.

En daarom late men hem rusten en roesten.

Men spreke liever van reformatie.

Men erkenne onder die reformatie de nuances.

Men zoek die allen in zijn actie te omvatten.

Men werke naar vast program.

HEPP.

— Het geval-Wisse.

Dr. Wisse heeft dan den band met onze kerken verbroken.

Als men het verslag van zijn afscheid leest en welke verhalen van eenzame worstelingen hij daarbij ten beste gaf, dan vraagt men zich onwillekeurig af of men hier niet te doen heeft met een psycho-pathologisch geval.

Bij een man als de heer Wisse is men wel eer geneigd te denken aan koele berekening.

Maar waarom zou men hier niet te doen kunnen hebben met een onvermijdelijke crisis in een geestelijk ziekteproces?

Nemen we echter het geval op zichzelf, dan heeft het onze kerken veel te zeggen.

Het is wel opmerkelijk, hoe hierbij met alle kerkelijke orde gespot is.

Dr. Wisse heeft sinds lang bezwaar tegen bepaalde leervoorstellingen en ook tegen het geestelijk leven in onze Gereformeerde kerken.

Hij sloeg echter niet den weg in, die voor hem als aangewezen lag.

Hij sprak er te voren zijn kerkeraad niet over en bracht geen gravamina bij meerdere vergaderingen in.

Hij roept eenvoudig: vaarwel!

Men speurt hier een totaal gemis van de reformatie gedachte.

Als Luther, Calvijn, de Cock, Kuyper, Rutgers ook eens zoo gehandeld hadden, wat zou er dan van de Reformatie zijn geworden?

Geheel op zichzelf staat dit geval echter niet.

Er doen zich in onze kerken meerdere verschijnselen op, waaruit valt af te leiden, dat velen den kerkelijken weg te lang vinden.

De Kerkenorde wordt dan gewoon op zij gezet. Door kerkrechtelijke beginselen wordt een streep gehaald.

Tegen zulk streven moet onvermoeid gestreden.

Ware kerkelijke

Men is maar vo

Onze nauwege

Het ke wat te v

Dat di Zoo ka

raad van scheid te

ganda te Zoodra

ken zich afscheid

Zelfs Wij be

zich in dan ook

te vallen gehandeld

en hun moed toe

Maar e Wat z

UIT

De plaats v

Onder

van deze als Chris

ren Woo schappeli

denstand Deze vra

omdat h fing of l

den mid is, en v

dat deze heeft. Ve

dwijning, die het

middenst en zijn t

Is dat Is het

wier her moet ga

ideaal v korteliks

met een eigenlijk

Hoever op het

tot de el begrip h

de midde vormen, eenen en

Maar d Dan k

alle amb en techn

een van in dezen

ons niet ontwikke

en als w wij aan

denstand er gewo

categorie vormen e

eischen, ik mij al

gen, de Welke

Wat di lieden, z

Sociologi mogen g

„Vanzelf, ten den

keunis v bestemd

redden, rend doe

handelan vens win

langen h zij zich o

kunnen e in het m

middenst talisten.”

Dit las denstand

*) Voor

hage hield kwam tot

dat mijn

uittrekkend wijzigingen